

Asia: VN/10831/2024

## **Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi**

### **Väliotsikot**

#### **Yleiset huomiot mietinnöstä ja siihen sisältyvistä ehdotuksista sekä ympäristörikosdirektiivin velvoitteiden täytäntöönpanosta**

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto. Esityksen mukaisella lainsäädännöllä pantaisiin kansallisesti täytäntöön uuden ympäristörikosdirektiivin mukaiset velvoitteet. Direktiivin tarkoituksena on varmistaa ympäristön entistä tehokkaampi suojele siten, että Euroopan unionin keskeisen ympäristölainsäädännön vastainen menettely on kaikissa jäsenvaltioissa rangaistavaa ja että rangaistussäännökset täyttävät yhteisen vähimmäistason.

#### **Kuntaliiton lausunto**

Ympäristörikoksia tehdään yleensä taloudellisen hyödyn saamiseksi. Rangaistavaksi säädetyn menettelyn seuraamusten tulee olla riittävän vaikutuksellisia, jotta sääntely toimii myös ennaltaehkäisevästi. Tähän tavoitteeseen peilaten Kuntaliitto pitää perusteltuna, että ympäristörikoksia koskevia rangaistusasteikkoja kiristetään Suomessa sekä koko Euroopan unionin alueella.

Yhteiskunnallisesti on ollut jo pitkään tavoitteena lisätä valvontaviran-omaisten tekemien tutkintapyyntöjen määriä. Lähtökohtaisesti ehdotettu ympäristöllisiä rikoksia koskeva sääntely monimutkaistuu huomattavasti. Jotta viranomaisilla olisi mahdollista tunnistaa epäilyt rikokset ja niiden vakavuus, tulee toimeenpanossa kiinnittää erityisesti huomiota kuntien valvontaviranomaisten ja poliisien kouluttamiseen ja toimeenpanon tukeen.

Ympäristörikosten tutkinta edellyttää tyypillisesti useiden eri viranomais-ten yhteistyötä, jossa on mukana rikosprosessiviranomaisten ohella ympäristölainsäädäntöä valvovia viranomaisia. Tutkinnassa tarvittavat ympäristöalan asiantuntijoiden suorittamat selvitykset edellyttävät aikaa ja teknisiä ja taloudellisia resursseja. Asianomaisille valvontaviranomaisille, kuten kunnan ympäristönsuojeluviranomaisille, tulee antaa riittävät resurssit valvoa tehokkaasti ympäristöä koskevien viranomaismääräysten noudattamista ja annettava keinoja puuttua tehokkaasti määräysten ja säännösten vastaiseen menettelyyn jo varhaisessa vaiheessa, jotta ympäristörikoksia voitaisiin ennaltaehkäistä. Myös viranomais-ten välistä yhteistyötä tulisi edistää. Valvontaviranomaisten aktiivinen toiminta voi myös mahdollistaa sen, että ympäristörikokset eivät

ehdi vanhentua ennen kuin ne saadaan tuomioistuimessa vireille. Uudesta sääntelystä aiheutuu usealle viranomaiselle, kuten valvontaviranomaisille, tarve kouluttaa henkilöstöä. Kuntaliitto pitää erittäin tärkeänä, että valtio panostaa myös kuntien valvontaviranomaisten koulutukseen ja varmistaa varsin monimutkaisten säädösten tehokkaan toimeenpanon jo tutkintapyyntövaiheessa. Kuntaliitto katsoo myös, että ympäristönsuojelun valvontaviranomaisten sekä poliisin yhteistyötä tulee edelleen vahvistaa ja kehittää. Suomessa yhteistyö eri alueilla toimii vaihtelevasti, ja olisi tarpeen, että koko maan tasolla myös kuntien ympäristönsuojeluviranhaltijoilla olisi säännöllistä matalan kynnyksen yhteistyötä poliisin kanssa. Näin osaltaan edesautettaisiin asiantuntemuksen jakamista, madallettaisiin tutkintapyyntöjen tekokynnystä sekä lisättäisiin ympäristörikosten selvittämisen määrää.

**Huomiot syyteoikeuden vanhentumista koskevista ehdotuksista (rikoslain 8 luvun 1 §:n 4 momentti)**

-

**Huomiot rikoslain 9 luvun 5 §:ään ehdotettavista, yhteisösakon asteikkoa koskevista muutosehdotuksista sekä ehdotuksista pakoterikoksia koskevan yhteisösakon asteikon osalta (rikoslain 46 luvun 13 §)**

-

**Huomiot törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä ja terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskeviin pykäliin ehdotettavista muutoksista (rikoslain 15 luvun 10 § ja 34 a luvun 1 §) sekä niihin liittyvistä muutosehdotuksista (rikoslain 1 luvun 7 § ja 34 a luvun 15 §)**

-

**Huomiot ympäristön turmelemista koskevaan pykälään (rikoslain 48 luvun 1 §) ehdotettavista muutoksista**

- a) 1 momentti
- b) 2 momentti
- c) 3 momentti
- d) ehdotettava uusi 4 momentti

-

**Huomiot ympäristörikkomusta ja tuottamuksellista ympäristön turmelemista koskeviin pykäliin (rikoslain 48 luvun 3 ja 4 §) ehdotettavista muutoksista**

-

**Huomiot ehdotettavista uusista jäterikosta ja törkeää jäterikosta koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 luvun uudet 4 a ja 4 b §:t)**

-

**Huomiot ehdotettavista uusista ilmakehän heikentämisestä ja törkeää ilmakehän heikentämisestä koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 luvun uudet 4 c ja 4 d §:t)**

-

**Huomiot ehdotettavista uusista ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta ja törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 luvun uudet 4 e ja 4 f §:t)**

-

**Huomiot ehdotettavasta uudesta vieraslajirikosta koskevasta rangaistussäännöksestä (rikoslain 48 luvun uusi 4 g §)**

-

**Huomiot luonnonsuojelurikosta koskevaan pykälään (rikoslain 48 luvun 5 §) ehdotettavista muutoksista**

-

**Huomiot ehdotettavasta uudesta ympäristön tuhoamista koskevasta rangaistussäännöksestä (rikoslain 48 luvun uusi 5 b §)**

-

**Huomiot ulkomaiselta alukselta talousvyöhykkeellä tehtyä ympäristörikosta koskevaan pykälään ehdotettavista muutoksista (rikoslain 48 luvun 10 §)**

-

**Huomiot rikoslain 48 ja 48 a lukuun ehdotettavista uusista soveltamisalasäännöksistä, jotka koskevat tietyissä tilanteissa luvan nojalla toimimisen rinnastamista ilman lupaa toimimiseen (rikoslain 48 luvun 7 a § ja 48 a luvun 4 b §)**

-

**Huomiot ehdotettavista uusista metsäkatorikosta ja törkeää metsäkatorikosta koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 a luvun uudet 3 c ja 3 d §:t) sekä oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaan rikoslain 48 a luvun 6 a §:ään ehdotettavista muutoksista**

-

**Huomiot pakkokeinolakiin ja poliisilakiin ehdotettavista muutoksista**

-

**Huomiot kansalaisuuslakiin, rajavartiolaitoslakiin ja Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annettuun lakiin ehdotettavista muutoksista**

-

**Huomiot hankintalakiin ja erityisalojen hankintalakiin ehdotettavista muutoksista**

-

**Huomiot rikosrekisterilakiin ehdotettavista muutoksista**

-

**Huomiot merenkulun ympäristönsuojelulakiin ehdotettavista muutoksista**

-

## **Huomiot luonnonsuojelulakiin ehdotettavista muutoksista**

-

## **Huomiot Suomen talousvyöhykkeestä annettuun lakiin ehdotettavista muutoksista**

-

## **Huomiot vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annettuun lakiin ehdot**

-

## **Huomiot EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annettuun lakiin ehdotettavista muutoksista**

EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annetun lain 27 §:ään on ehdotettu lisättäväksi uusi 3–5 momentti koskien määräaikaista sulkemista julkisten hankintojen ja julkisen rahoituksen ulkopuolelle. Lisättäväksi ehdotetun 3 momentin mukaan hankintayksikön on päätöksellään suljettava ehdokas tai tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokas tai tarjoaja on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rikoslain 48 a luvun 3 d §:ssä tarkoitetusta törkeästä metsäkatorikoksesta rangaistukseen. Momentissa tarkoitettu poissulkeminen olisi tehtävä kuuden kuu-kauden ajaksi siitä, kun tuomio on saanut lainvoiman.

Kuntaliitto pitää kannatettavana törkeästä metsäkatorikoksesta rangaistukseen tuomittujen poissulkemista julkisten hankintojen ulkopuolelle, kuten monien muidenkin rikosten osalta toimitaan. Poissulkemisen mekanismia on esitysluonnoksessa kuvattu siten, että hankintalaissa on nykyisin säädetty samantyyppinen poissulkuvelvoite hankintayksiköille, eikä ehdotettu sääntely olisi uusi menettely. Menettelymekanismi on kuitenkin esitysluonnoksessa kuvattu hankintalaista poikkeavasti. Ero nykyisiin mekanismeihin liittyy EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annetun lain 27 §:n 3 momenttiin esitettyyn viimeiseen virkkeeseen: Tässä momentissa tarkoitettu poissulkeminen on tehtävä kuuden kuukauden ajaksi siitä, kun tuomio on saanut lainvoiman.

Kuntaliiton näkemyksen mukaan mainittu viimeinen virke ei ole tarpeen, jos mekanismin on tarkoitus vastata nykyistä tarjoajien poissulun mekanismia. Esitetty poissulku kuuden kuukauden ajan tarkoittaisi jonkinlaista ennakkollista päätöstä tuleviin hankintamenettelyihin nähden sen sijaan, että annettu tuomio otettaisiin kuuden kuukauden ajan huomioon. Nyt ehdotettu hankintayksikön tekemä määräaikainen poissulkeminen kuudeksi kuukaudeksi sekoittaa hankintasääntelyn systematiikan. Julkisia hankintoja koskeva lainsäädäntö koskee yksittäisen hankintasopimuksen tekemiseen tähtäävää menettelyä. Eri hankintasopimuksia koskevat menettelyt ovat toisistaan erillisiä ja itsenäisiä, eivätkä hankintayksiköt tee julkisissa hankinnoissa päätöksiä, joilla olisi oikeudellisia vaikutuksia myös tulevissa hankintamenettelyissä. Hankintayksikön tekemää ennakkollista poissulkemista ei tunneta. Tarjoaja voidaan sulkea tarjouskilpailusta vain, jos se on jättänyt tarjouskilpailuun tarjouksensa tai osallistumishakemuksensa.

On epäselvää, miten ehdotettu poissulkeminen tulisi huomioida yksittäisessä hankintamenettelyssä. Hankintayksikkö ei voi teknisesti estää yritystä jättämästä tarjousta tai osallistumishakemusta. Esityksestä ei selviä, miten hankintayksikön tulisi menetellä, jos ennakkoon kuuden kuukauden määräajaksi poissuljettu tarjoaja jättäisi poissulkemisesta huoli-matta tarjouksen tai

osallistumishakemuksen hankintayksikön järjestämässä tarjouskilpailussa. Esityksessä esitetty ennakkoinen määräaikaista poissulkemista koskeva päätös ei olisi yksinään hankintasääntelyn näkökulmasta riittävä, vaan poissulkeminen edellyttäisi myös erillistä hankintamenettelykohtaista päätöstä. Päätöksen tekeminen sekä ennakkolisesti että menettelykohtaisesti on omiaan lisäämään kuntien ja muiden hankintayksiköiden hallinnollista taakkaa.

Kuntaliitto katsoo, että sääntelyn selkeyden vuoksi rikoslain 48 a luvun 3 d §:ssä tarkoitettu törkeä metsäkatorikos tulisi lisätä hankintalain 80 §:n pakollisiin poissulkemisperusteisiin. Kaikkien pakollisten poissulkuperusteiden tulisi ilmetä hankintalain pykälästä. Lisäksi maininta kuuden kuukauden ajaksi poissulkemisesta tulisi poistaa. Mikäli poissulkeminen halutaan rajoittaa kuuden kuukauden keston laiminlyöntiä koskevan lainvoimaisen tuomion antamisesta, tulisi lisäksi säätää, että ehdokasta tai tarjoajaa ei saa sulkea tarjouskilpailusta, jos kyseistä rikosta koskevan lainvoimaisen tuomion antamisesta on kulunut yli kuusi kuukautta. Samaa sanamuotoa on käytetty tällä hetkellä hankintalain 80 §:n 5 momentissa.

Esitetyn pykälän 4 momentissa on lisäksi kuvattu, että hankintayksikön on vaadittava ennen hankintasopimuksen tekemistä valittua tarjoajaa toimittamaan ajantasaiset todistukset ja selvitykset sen selvittämiseksi, koskeeko sitä 3 momentissa tarkoitettu poissulkemisperuste. Kuntaliitto toteaa, että hankintalain 88 §:ssä on esitetty sama mekanismi rikosrekisteriotteen tarkastamisesta. On tarpeetonta esittää mekanismi myös erikseen esitetystä pykälästä, sillä se saattaa antaa kuvan siitä, että tarkastusvelvollisuus olisi jotenkin poikkeava tai eri kuin muiden rikosten osalta. Tältä osin olisi riittävää nojata hankintalaissa jo nyt säädettyyn.

#### **Huomiot muista ehdotettavista lainsäädäntömuutoksista**

-

#### **Huomiot ympäristörikosdirektiivin säännöksistä, joiden ei mietinnössä katsota edellyttävän lainsäädäntömuutoksia**

-

#### **Huomiot ehdotusten pääasiallisten vaikutusten tarkastelusta**

-

#### **Huomiot muita toteuttamisvaihtoehtoja koskevasta arvioinnista**

-

#### **Huomiot suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskevasta jaksosta**

-

#### **Muut huomiot**

-

Nurmikolu Marko  
Suomen Kuntaliitto ry